

**DEMOKRASİNİN DÖNÜŞÜMÜ, MOBİL DEMOKRASİ
VE GENÇ SEÇMENLERİN MOBİL OY KULLANMAYA
KARŞI TUTUMLARI: AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ KAMU
YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİYLE BİR ANKET
ÇALIŞMASININ DEĞERLENDİRMESİ**

Yrd. Doç. Dr. H. Serkan AKILLI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
h.serkanakilli@nevsehir.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı mobil oylamanın rolüne vurguda bulunarak demokrasinin değişen doğası ve mobil iletişim cihazları arasındaki ilişkinin altını çizmek ve genç seçmenlerin mobil oylama konusundaki kaygılarını belirlemek için yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarını sunmaktır. Çalışmada 110 anketten elde edilen veriler, yaş, gelir, oy kullanma tecrübesi ve kısa mesaj gönderme sıklığı bağımsız değişkenleriyle, mobil oylama konusunda olumlu ve olumsuz ifadeleri içeren değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını analiz etmek için kullanılmıştır. Sonuçlar genç seçmenler arasında mobil oylamaya karşı yüksek bir güvensizlik olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kavramlar: Mobil demokrasi, mobil oylama, genç seçmenler, cep telefonu

**TRANSFORMATION OF DEMOCRACY, MOBILE
DEMOCRACY AND ATTITUDES OF YOUNG VOTERS
ABOUT MOBILE VOTING: EVALUATING THE RESULTS
OF A SURVEY WITH THE PUBLIC ADMINISTRATION
STUDENTS AT AKDENİZ UNIVERSITY**

ABSTRACT

The aim of this study is to emphasize the link between mobile communication devices and the transformations in democracy and to represent the findings of a survey which displays the suspicions of young voters about mobile voting. The data acquired from 110 questionnaires which include positive and negative expressions about mobile voting and independent variables such as age, income, previous voting experience and SMS usage frequency are used to analyze the attitudes of young voters about mobile voting. The findings suggest that young voters highly distrust mobile voting.

Keywords: Mobile Democracy, mobile voting, young voters, mobile phones

GİRİŞ

Mobil demokrasi, en genel biçimiyle yönetenler ve yönetilenler arasındaki demokratik süreçlerin mobil iletişim araçlarının kullanılarak geliştirilmesi olarak tanımlanabilir. Ancak kavramı yalnızca var olan demokratik uygulamaların kolaylaştırılmasına indirgemek, söz konusu araçların doğrudan ve dolaylı etkilerini gölgeleme riskini taşımaktadır. Mobil demokrasi kavramı yalnızca kullanılan teknolojiyi değil, aynı zamanda bu teknolojinin kullanılmasıyla gelişen kapsayıcı bir demokrasi anlayışını da içermektedir.

Mobil demokrasi, geleceğe ait bir kavram değildir. Var olan teknolojik alt yapılar ve toplumsal özellikler, dünyanın birçok yerinde mobil demokrasi uygulamalarının gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu açıdan mobil demokrasi kavramının siyaset bilimi için yeni ufuklar ve araştırma alanları açtığını ileri sürmek abartılı bir yaklaşım olmayacaktır. Ancak ne yazık ki, ulusal ve uluslararası literatürde mobil demokrasiyle ilgili çalışmaların sayısının son derece kısıtlı olduğu söylenebilir¹. Bu ilgi azlığının temelinde, mobil demokrasinin internet tabanlı e-demokrasinin bir türü olarak görülmesinin, mobil iletişim araçlarının karşılaştığı teknik güçlüklerin ve söz konusu alanların *daha az ilginç* olduğu ileri sürülebilirse de (güvenlik, kısıtlı ekran, telefon modeli vb.) (Hermanns, 2008; 75), bu nedenlerin mobil demokrasinin kendine özgü bir alan olduğunu kabul etmemek için yeterli olmadığı savunulabilir. Demokrasinin uluslararası alanda geçirdiği dönüşümler, diğer araçlar karşısında mobil iletişim araçlarının sunduğu olanakların ve karşılaşılan sorunlara karşı çözüm önerilerinin siyaset bilimciler tarafından yoğun biçimde araştırılmasını gerektirmektedir.

Bu çalışmada ilk olarak demokratik yönetimlerin özellikle son otuz yıldır geçirdiği dönüşümlere kısaca değinilerek mobil iletişim cihazlarının yöneten ve yönetilenler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde kullanılması gerektiği ileri sürülmekte; daha sonra mobil demokrasinin en önemli öğelerinden bir tanesi olan mobil oylama konusunda karşılaşılan sorunlara genel hatlarıyla yer verilmektedir. Çalışmanın son kısmında Akdeniz Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğrencileri arasında gerçekleştirilen keşfedici bir anketin sonuçları sunulmaktadır. Elde edilen bulgular tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon testleriyle analiz edilmiştir. Anket sonuçları genç seçmenlerin cep telefonlarını siyasi amaçlarla kullanmaya karşı şüpheli yaklaştıklarını göstermektedir.

¹ Sadioğlu ve Yıldız (2007:347) da yaptıkları bibliyografik analizde Türkiye'deki e-devlet çalışmalarında siyaset bilimi araştırmalarının zayıflığına değinmiştir.

1. DEMOKRASİLERDEKİ İKİ SÜREÇ

Demokratik yönetim biçimlerinin son otuz yılda geçirdiği değişimleri inceleyen çalışmalar iki zıt sürece dikkati çekmektedir. Bu süreçlerden ilki, vatandaşların siyasal etkinliklerden uzaklaştığını göstermektedir. İnsanların siyasal alandan çekilmesinin birçok nedeni sayılabilir. Yerleşik siyasal aktörlerin değişen toplum yapısına uyum sağlayamamaları (Dahrendorf, 1996:1-9), temsili demokrasinin içinde barındırdığı paradokslar (Sağır ve Karkın, 2005) ve profesyonelleşmiş siyasal partilerin sivil toplumdan koparak kartelleşmesi (Katz ve Mair, 1995) gibi nedenlerin, yönetenler ve yönetilenler arasındaki kordon bağıncı incelttiği artık kabullenilmiş bir gerçeklik olarak görülebilir. Bu uzaklaşma gelişmiş demokrasilerde dahi kendisini parti üyeliği (Mair ve Biezen, 2001), siyasetçilere ve sivil toplum örgütlerine karşı duyulan güven (Putnam, 2000) ve seçimlerde oy kullanma (Gray ve Caul, 2000) gibi göstergelerde izlenen düşüşle göstermektedir.

Vatandaşların siyasal alandan çekilmesinin, sözü edilen ikinci süreci tetiklediği ileri sürülebilir. Bu süreç kamu yönetimi ve siyasal alandaki demokratikleşmeyi ifade etmektedir. Yönetimlerin Yeni Kamu Yönetimi anlayışı altında hesap verebilirlik, şeffaflık, karar alma süreçlerine katılım ve yerleşme gibi değerleri benimsemesi (Karcı, 2009:52,59) ve halkın güçlendirilmesine yönelik aldıkları önlemler (Osborne ve Gaebler, 1993:73-74) kamu kurumları ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri yeniden tanımlamaktadır. Diğer yandan siyasal fırsat yapılarının değişimiyle birlikte seçmen kitlesi artmış, yerelden ulus-üstü konulara kadar halkın oy kullanma alanları açılmış, siyasal partilerin ve sivil toplum örgütlerinin sayısındaki artışla birlikte bireylerin kendilerini daha fazla ifade edebilmeleri için gerekli olanaklar genişlemiştir (Scarrow et al., 2003:1-20). Bu süreçle birlikte yerleşik seçkinlerin halkın politika gündemini belirleme güçleri kısıtlanarak halk odaklı bir demokrasi anlayışına yönelim başlamıştır (Zakaria, 2007).

Elbette demokratik rejimlerde kamusalılığın yeniden canlandırılması ve halkın demokratik katılımını güçlendirmeye ilgili entellektüel ve pratik girişimler burada belirtilenlerden çok daha geniş tartışmaları kapsamaktadır. Özellikle 1990lı yıllardan itibaren temsili demokrasinin krizlerini aşmaya yönelik olarak müzakereci demokrasi, katılımcı demokrasi, konsey demokrasisi gibi kavramlara gösterilen ilgide önemli bir artış olduğu görülmektedir. Öte yandan neoliberal reformların karşılaştıkları meşruluk krizlerini “katılımcı yönetim” ve “iyi yönetim” uygulamalarıyla yumuşatmaya çalışıldığı söylenebilir. Ancak, sözü edilen kavramların ve süreçlerin incelenmesi burada ele alınamayacak kadar detaya inmek olacağından bu tartışmalara girilmemiştir. Yine de nötr bir tutumla, siyasetin daha kapsayıcı bir hale gelmesi için yoğun bir çaba harcandığını ileri sürmek çok aşırı bir ifade olmayacaktır.

2. MOBİL DEMOKRASİNİN SUNDUĞU OLANAKLAR

Demokratik yönetimlerin tarafları arasındaki bağların sağlanabilmesinin ve vatandaşların siyasal süreçlere katılmalarını sağlamanın yalnızca mobil iletişim araçlarıyla gerçekleştirilebileceğini ileri sürmek elbette abartılı bir varsayım olacaktır (Brücher ve Baumberger, 2003). Ancak demokrasilerin geleceği için bu yönde yapılacak her türlü girişimin meşru olduğu da bir gerçektir. Çünkü mobil iletişim araçları (MİA) demokrasinin güçlendirilmesinde potansiyeli en güçlü araçlardan birisi olarak kabul edilebilir. Bu potansiyelin arkasında mobil iletişim araçlarının yönetenler ve yönetilenler arasındaki bağı kurma açısından diğer iletişim araçları karşısında sahip olduğu avantajlar yatmaktadır.

Yönetilenler açısından bakıldığında, MİA'lar diğer iletişim araçlarından çok daha yüksek bir yaygınlık oranına sahiptir. MİA'lar dünya çapında zengin-fakir, eğitilmiş-eğitimsiz, kadın-erkek, genç-yaşlı, engelli-engelsiz, gelişmiş bölge-az gelişmiş bölge gibi birçok dualizmi çapraz keserek çok sayıda bireye ulaşabilmektedir (Geser, 2004:6; Nyiri, 2005)². Mobil iletişim araçlarını kullanan insanların oluşturdukları ağlar, aynı zamanda geleneksel bilgi akışı hiyerarşilerini yıkarak bilginin yayılması ve yeni mobilizasyon yöntemlerinin oluşması için de hızlı ve etkili bir alt yapı sağlamaktadır (Castells et al., 2006:185-213; Srivastava, 2005:3, Hermanns, 2008; Suarez, 2006). Öte yandan mobil teknolojiler vatandaşların yöneticilere doğrudan seslerini duyurabilmeleri ve onları yakından izleyebilmeleri için gerekli olanakları da sağlayabilmektedir (Kuscu, 2004:8).

Devlet, yerel yönetimler, siyasal partiler, sivil toplum örgütleri ve adaylar gibi siyasal aktörler açısından bakıldığında, MİA'ların kullanılarak yönetilenlere erişilmesinin geleneksel iletişim kanallarının kullanılmasından daha avantajlı oldukları söylenebilir³. Örneğin seçim

² 2002 yılı verilerine göre engellilerin nüfusa oranı ise %12,29'dur (8,5 milyonun üzerinde). Bunların %2,58'i görme, işitme, dil, ortopedik ve zihinsel engelli olup, %9,70'i süreğen hastalığa sahiptir. Yaş olarak engellilerin büyük bir kısmı 18 yaşın üzerindedir (www.ozida.gov.tr). Bu durumda engelli seçmen sayısının en az 4 milyon olduğu ileri sürülmektedir. Türkiye'de 2004 yılı rakamlarına göre hastanelerin yatak sayısı 171,888'dir (www.tuik.gov.tr). 2009 yılı itibarıyla Huzurevlerinin yatak sayısı da 7950'dir (www.shcek.gov.tr). Kayıt altına alınmayan durumlar dışarıda bırakıldığında, iyimser bir tahminle yaklaşık 4 milyon 50 bin seçmenin mobil seçim uygulamalarından yararlanabileceği öne sürülebilir. 22 Temmuz 2007 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısının 42.500.000 olduğu gözönüne alındığında bu oran toplam seçmen sayısının neredeyse %10'una karşılık gelmektedir.

³ Bensghir (1996), bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla birlikte yaşanan örgütsel değişimi irdelemek ve yönetim destek sistemi olarak adlandırdığı sistemlere uyum sürecinde bir takım sorunların yaşanabileceğini göstermektedir. Mobil teknolojilerinin özellikle kamusal örgütlerde yerleşmiş yönetim anlayışı karşısında bir (yöneticilerin tutumları, kurumsal

kampanyalarında geleneksel yöntemleri kullanma imkânına maddi olarak gücü yetmeyen veya medyaya erişimi kısıtlı parti ve/veya adaylar, mobil teknolojiler sayesinde kendilerini tanıtmaya, seslerini duyurma imkânına kavuşabilmekte; kamu kurumları MİA'ları kullanarak vatandaşlarla olan ilişkilerini güçlendirip, sundukları hizmetleri geliştirebilmekte ve vatandaşların beklentilerine daha uyumlu kararlar alabilmektedir⁴.

Yeni nesil mobil telefonlar (3G teknolojisi) da düşünüldüğünde, demokratik süreçlerin her iki tarafı için bu örnekleri sınırsız sayıda çoğaltmanın mümkün olacağı görülecektir⁵. Ancak literatürde yer alan çalışmaların kısa bir değerlendirmesi dahi MİA'ların yönetenler ve yönetilenler arasındaki demokratik bağların güçlendirilmesinde son derece önemli bir rol üstlenme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle demokratik yönetimlerin toplumsal ve teknolojik alt yapılarını mobil demokrasi uygulamalarına göre gözden geçirmeleri ve hazırlıklar yapmaları gerekmektedir.

3. MOBİL OY KULLANMA VE UYGULAMADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Çalışmanın başında belirtildiği gibi, mobil demokrasi kavramı yalnızca teknik bir yeniliği ifade eden bir kavram olmayıp, siyasal yaşamın çok farklı alanlarıyla kesişen bir içeriğe sahiptir. Günümüzde en çok ön plana çıkan mobil demokrasi uygulamasının bir tanesinin mobil oy kullanma olduğu söylenebilir. Çünkü oy kullanma biçimleri, ülkedeki siyasal iktidarın belirlenmesinde birincil öneme sahiptir ve temsili demokrasinin kor bileşeni olarak görülebilir. Bu nedenle, mobil demokrasi uygulamalarına geçiş stratejilerinde mobil oy kullanmayla ilgili sorunlara karşı hazırlıklı olmak, önerilebilecek çalışmalar arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Mobil oylama, sabit bir seçim noktasına bağımlı olmayıp, hareketlilik kabiliyetine sahip cihazlarla oy kullanma olarak tanımlanabilir. Bu cihazlardan en yaygını ise kısa mesaj özelliği bulunan cep telefonlarıdır. Bu alt başlıkta cep telefonlarının kısa mesaj özelliklerini kullanarak oy kullanmayla ilgili sorunlara kısaca değinilmiştir.

Özellikle İngiltere başta olmak üzere, çeşitli ülke deneyimleri, kısa mesaj yoluyla oy kullanma uygulamalarının karşılaştıkları sorunlar konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Bu sorunların en genel anlamda sosyal, yasal ve teknik sorunlar olmak üzere üç ana başlığa ayrıldığı

gereklilikler gibi) uyum sorununa yol açabileceği düşünülebilir. Bu konunun ayrı bir araştırma konusu olması nedeniyle, bu çalışmada söz konusu sorunlara değinilmemiştir.

⁴ Türkiye'de merkezi ve yerel yönetimlerin mobil iletişim araçlarıyla gerçekleştirdikleri hizmetlerden bazı örnekler için bkz. Yıldız (2006:259-260).

⁵ Siyasal alanda mobil teknolojilerin kullanılmasına yönelik bazı örnekler için bkz. Brücher ve Bamberger, 2003.

söylenbilir. Burada söz konusu sorunların detaylarına girilmemiş, bazı örneklere yer vermekle yetinilmiştir⁶. Diğer yandan, yazar bu sorunlara dördüncü bir başlık olarak siyasal sorunları eklemeyi uygun görmüştür.

Sosyal Sorunlar: Toplumdaki bireylerin mobil uygulamalara karşı tutumlarıyla ilgili sorunlar ve toplumsal özellikler, mobil demokrasinin geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Teknolojik olarak olanaklı olan uygulamalar, güvensizlik, alışkanlıkların bırakılmaması, teknoloji ve mobil iletişim araçlarının işlevlerine dair tutumlar (eğlence ve iletişim), kuşak farklılıkları, eğitim düzeyi ve genel olarak siyasal kültürün özellikleri gibi nedenlerle istenilen kullanım oranlarına ulaşamayabilmektedir.

Yasal Sorunlar: Seçim dönemleri ve seçim dönemleri dışında kalan dönemlerde televizyon, radyo ve basılı medya gibi araçların siyasal kullanımlarıyla ilgili ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak mobil iletişim araçlarının siyasal amaçlarla kullanılmasında hangi düzenlemelere tabi olacağı konusu büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin mobil uygulamalar bazında siyasal partilerin seçim kampanyalarında uymaları gereken kurallar, mobil oy verme süreciyle ilgili düzenlemeler, sivil toplum örgütleri veya bireysel siyasal aktörlerin faaliyetleriyle ilgili kurallar yaşamayı bekleyen sorunlardan bir kaçına örnek olarak gösterilebilir.⁷

Teknik Sorunlar: Mobil demokrasi uygulamalarının önündeki bir diğer engel teknik sorunlar olarak gösterilebilir. Küçük ölçekli pilot uygulamalar bir yana, bu uygulamaların ulusal düzeyde uygulanması operatörler açısından önemli güçlükler doğurabilmektedir. Diğer yandan bu uygulamaların güvenlik boyutuyla ilgili açıklarının kapatılması gerekmektedir. Maliyetlerin karşılanması konusunda da operatörler, kamu kurumları ve vatandaşlar arasında bir konsensus oluşmasına ihtiyaç vardır. Nitekim yapılan pilot çalışmalarda insanların mobil oy verme gibi kamusal işlerde bir ücret ödeme konusunda isteksiz oldukları ortaya çıkmıştır.

Siyasal Sorunlar: Bahsedilen bu sorunların diğer alanlarda da, örneğin bankacılık veya ticari işlemler gibi işlemlerde de sıkça işlenen temalar oldukları söylenebilir. Ancak söz konusu siyasal sistem olduğunda,

⁶ Burada mobil oy kullanmayla ilgili belirtilen sosyal, yasal ve teknik sorunların açıklamaları için bkz. Jones, 2002; Local Government Association, 2002; Boon et al, 2007; MORI, 2003.

⁷ Seçimlerin Temel Hükümleriyle ilgili yasa yurt dışında bulunan vatandaşların elektronik ortamda oy kullanabilmeleri amacıyla gerekli önlemleri alma konularında YSK'nın yetkili olduğunu ifade etmektedir. Mobil oy kullanma konusunda da YSK'nın yetkili kılınacağını düşünmek yanıltıcı olmayacaktır. Ancak 29 Mart Mahalli İdareler Seçiminde cep telefonlarıyla ilgili kısıtlamanın seçime çok az bir zaman kala belirlenmesi, yasal açıdan mobil teknolojilerle ilgili düzenlemelerin eksikliğini göstermiştir. Ayrıca, YSK'nın aldığı bu kararın, mobil oy vermenin geleceği konusunda tartışmalı bir düzenleme olduğu ileri sürülebilir.

belki de bu temel sorunların da üstünde başka bir sorunsal ortaya çıkmaktadır. Siyasal iktidarların, kamu kurumlarının, partilerin ve yerleşik çıkar gruplarının mobil demokrasinin gelişmesi için istekli olmasının diğer tüm sorunların giderilmesinde belirleyici bir rol oynayacağı ileri sürülebilir.

Gerçekten de, insanlar yeni uygulamalara adapte olabilir, yasama organları gerekli düzenlemeleri çıkartabilir ve karşılaşılan teknik sorunlar zaman içinde aşılabılır. Ancak toplumdaki güç ilişkilerinin mobil demokrasinin geliştirilmesi aleyhinde olması durumunda mobil demokrasi uygulamalarının hayata geçirilmesinin uzun bir zaman alacağı kuşkusuzdur. Mobil demokrasinin gelişmesinin önünde iki önemli siyasal engelden bahsedilebilir.

Siyasal Rejim: Kısa mesajlar üzerinde kısıtlayıcı kuralların uygulandığı İran, mobil telefon operatörlerinin sıkı bir sansür altında hizmet verme zorunluluğu olan Zimbabwe veya cep telefonu teknolojisinin ancak dar bir alanda kullanılmasına izin veren Kuzey Kore gibi örnekler⁸, mobil iletişimin bazı siyasal rejimler için önemli bir tehdit olarak algılanabildiğini göstermektedir. Bu gibi durumlara mobil teknolojilerin siyasal alanda kullanılmasına yönelik getirilen kısıtlamalar, *ikonoklastik* döneme çağırışımlar yapmaktadır.

Gündem Belirleme ve Kontrol: Diğer yandan, siyasal sistemin halka daha fazla açılması, karar alma süreçlerine katılım, yönetimlerde şeffaflık ve hesap verebilirlik demokrasinin yeni değerleri olarak yükselmekle birlikte, gelişmiş demokrasiler de dahi devletlerin ve siyasal partilerin siyasal süreçleri kendi kontrollerinde tutma eğiliminde oldukları da ileri sürülmektedir (Scarrow, 2003:44-58). Nitekim yukarıda belirtildiği gibi oy kullanmamayı tercih eden kişilerin oy kullanmama nedenlerinden biri, kendi düşüncelerinin dikkate alınmayacağı ve oylarının bir değişiklik yaratmayacağını düşünmeleridir. Siyasi aktörlerin gündem belirleme erklerini ellerinde tutmaya devam ettikleri yerlerde oy verme işlemlerinin mobil olanaklarla kolaylaştırılmasının, katılımı arttıran bir sonuç üretmediği tespit edilmiştir. Diğer yandan mobil demokrasinin daha önce siyasal etkinliklere uzak duran belirli yaş gruplarına ait kesimleri (özellikle genç seçmenleri) siyasal alana çekebilecek olması (Jones, 2002), doğrudan demokrasi uygulamalarının partilerin ve çıkar gruplarının rollerine karşı oluşturdukları tehditler gibi sorunların mobil oy kullanma uygulamalarını olumsuz etkileyebileceği düşünülebilir.

⁸ Farklı ülkelerde hükümetlerin ve siyasal aktörlerin siyasal amaçlarla cep telefonu kullanımlarına veya cep telefonu ile ilgili politikalarına ilişkin örnekler için bkz. www.textually.org

4. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ İİBF KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ ARASINDA BİR ANKET ÇALIŞMASI

Kuşkusuz yukarıda belirtilen sorunların her birisini çok daha genişletmek olanaklıdır. Ancak bu, çalışmanın sınırlarını açıkça aşan bir çaba olacaktır. Bu bölümde bahsedilen sorunlardan yalnızca bir tanesi olan genç seçmenlerin kısa mesaj yoluyla oy kullanma konusundaki tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen keşfedici bir anket araştırmasının sonuçları sunulmuştur.

Gençlerin cep telefonlarını siyasal alanda kullanmalarıyla ilgili araştırmalar, olumlu ve olumsuz sonuçlar üretmiştir. Örneğin Castells'in (2006:209-210) mobil telefonların siyasal kullanımlarıyla ilgili yaptığı karşılaştırma, farklı siyasal kültürlerde iletişim teknolojilerinin çıktılarındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Yazar ele aldığı üç olayda (Filipinler, Güney Kore ve İspanya) mobil telefon aktivizminin önemli siyasal sonuçlar doğururken, Birleşik Devletler'de 2004 yılında yapılan seçimleri büyük oranda etkilemediğini, Çin'in cep telefonlarıyla SARS salgını ile ilgili bilgi yayılmasını kolaylıkla bastırabildiğini, Japonya'da ise yüksek teknoloji difüzyonuna rağmen depolitize Japon gençliğinin mobil teknolojileri siyasal alanda kullanmadıklarını tespit etmiştir. Öte yandan çeşitli ülke deneyimleri, gençlerin genel olarak siyasal etkinliklerden uzak durmayı tercih ettikleri için, mobil oylama gibi gelişmelere karşı da ilgisiz kaldıklarını göstermektedir (Prete, 2007:55; LGA, 2002). Dale ve Strauss (2007) ise seçim öncesinde katılımı teşvik edici mesajlar gönderilen gençlerin oy kullanmaya yönelim oranlarında istatistik olarak önemli bir artış olduğunu belirterek cep telefonlarının gençleri siyasal katılıma yönlendirebileceğini ileri sürmüşlerdir. Böylelikle gençlerin mobil teknolojilere karşı tutumlarının uyumluluğunun/uyumsuzluğunun mobil demokrasi uygulamalarının gelişmesi için önemli bir unsur olabileceği söylenebilir.

4.1. Yöntem

Burada sunulan sonuçlar, Akdeniz Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğrencileri arasında uygun örneklem yöntemiyle uygulanan 110 anketten elde edilen verilerden sağlanmıştır. Örneklem miktarı yapılacak testler için uygun bir düzeyde belirlenmiştir. Örneklem yönteminin olasılıksız olması ve genellemelere izin vermemesi burada sunulan sonuçların yalnızca anketin gerçekleştirildiği kitleye ilişkin çıkarımlara izin vermektedir. Ancak yine de üniversite öğrencilerinin homojen sayılabilecek özellikler göstermesi, ortaya koyulan bulguların en azından ipuçları olarak kullanılmasına yarayabilir.

Tablo 1, ankete katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri, daha önce oy kullanma tecrübelerinin olup olmadığı ve kısa mesaj kullanma sıklıklarıyla ilgili bilgileri göstermektedir. Bu değişkenler aynı zamanda bağımsız değişken olarak kullanılmıştır⁹.

Tablo 1 Ankete Katılanların Özellikleri

		Ortalama	Sayı	Tablo N %
Yaş		22		
Cinsiyet	Kadın		49	48,0%
	Erkek		53	52,0%
Daha önce oy kullandınız mı?	Evet		76	77,6%
	Hayır		22	22,4%
Aylık Gelir	100 ve altı		2	2,1%
	100-200		10	10,3%
	200-300		17	17,5%
	300-400		29	29,9%
	400-500		10	10,3%
	500-750		15	15,5%
	750 ve üstü		14	14,4%
Kısa Mesaj Kullanma Sıklığı	1-2		13	13,4%
	3-4		16	16,5%
	4-5		10	10,3%
	5-9		10	10,3%
	10 ve üstü		48	49,5%

Ankete katılan öğrenciler 18–25 yaş aralığında olup, yaşlarının ortalama değeri 22'dir. Cinsiyet açısından ankete katılan öğrenciler arasında dengeli bir dağılım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin %14,4'ü 750 TL ve üstünde; %2,1'i ise 100 TL ve altında gelire sahipken, %29,9'unun 300-400 TL arasında geliri olduğu görülmektedir. Bu özelliklerin yanı sıra öğrencilerin cep telefonu ile ilgili tutumlarını etkileyebilecek olan iki değişkene daha yer verilmiştir. Bunlardan birincisi öğrencilerin daha önce oy kullanıp kullanmadıklarıdır. Öğrencilerin %77,6'sı daha önce oy kullandıklarını belirtmiştir. Kısa mesaj kullanma sıklığı, öğrencilerin cep telefonu yoluyla oy kullanmaya ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen ikinci değişkendir. Çalışmanın hazırlanması sırasında, cep telefonu kullanma alışkanlığının, kısa mesaj yoluyla oy kullanmayı da olumlu etkileyeceği varsayılmıştır. Öğrencilerin %49,5 gibi yüksek bir

⁹ Anketin analizinde SPSS 15 programı kullanılmıştır.

bölümünün günde 10 ve üstü sayıda mesaj kullanmaları bu varsayımı değerlendirmeyi olanaklı kılmıştır.

Anket, mobil oy kullanmayla ilgili önceki bölümlerde yer alan sorunlardan yola çıkarak hazırlanan 6 olumlu ve 6 olumsuz ifade konusunda öğrencilerin “Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneklerinden bir tanesini işaretlemeleri yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu 12 ifadenin yanı sıra kısa mesaj yoluyla oy kullanmanın maliyetinin karşılanması konusunda da iki ifadeye yer verilmiştir¹⁰. Analizin ilk aşamasında, ankette yer alan ifadelerin güvenilirliklerini ölçmek için güvenilirlik analizi yapılarak Cronbach Alpha değerleri belirlenmiştir. Tüm soruların alfa değerleri 0,70’in üzerinde hesaplanmıştır. Böylelikle, ankette yer alan soruların iç tutarlılığa sahip oldukları saptanmıştır.

4.2 Bulgular

Tablo 2, ankette yer alan ifadelere verilen cevapların geçerli yüzdelerini göstermektedir. Hangi ifadelere daha güçlü tepki verildiğini gösterebilmek amacıyla seçenekler arasında birleştirme yapılmamıştır. Tablo 2’de koyu olarak işaretlenen yüzdelere, en güçlü tepkilerin verildiği ifadeleri göstermektedir. Buna göre en güçlü olumsuz tepkiler, toplumun oy kullanmaya hazır olmadığına (%44,5), kullanılacak oyların gizli kalmayacağına (%43,1) ve operatörlerin oylara müdahale edebileceğine (%43,1) yönelik ifadelere verilmiştir. Olumlu ifadelere verilen olumlu cevapların, olumsuz ifadelere verilen tepkilerden oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Seçimlere katılım (%17,3) ve tasarruf (%17,3) ile ilgili ifadeler en güçlü tepki alan ifadelerdir. Diğer bir deyişle, ankete katılanlar, olumlu ifadelere daha temkinli bir yaklaşım sergilemişlerdir.

¹⁰ Bu ifadelere sırasıyla 5, 4, 3, 2 ve 1 sayısal kodları verilmiştir.

Tablo 2 Ankette Yer Alan İfadelere Verilen Cevaplar (Geçerli %)

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Tamamen Katlıyorum	
	N	Tablo N %	N	Tablo N %	N	Tablo N %	N	Tablo N %	N	Tablo N %
Cep telefonu ulusal ve yerel seçimlerde oy vermek için kullanılabilir.	34	30,9 %	18	16,4%	22	20,0%	22	20,0%	14	12,7%
Türkiye'de cep telefonu yoluyla oy kullanılabilmesi için gerekli teknolojik altyapı bulunmaktadır.	38	34,5 %	39	35,5%	15	13,6%	16	14,5%	2	1,8%
Türkiye'de toplum cep telefonu yoluyla oy kullanmaya hazırdır.	49	44,5 %	40	36,4%	11	10,0%	7	6,4%	3	2,7%
Seçmenlerin tamamen dış etkilere açık olması nedeniyle cep telefonu ile oy kullanılması uygun değildir.	3	2,7%	8	7,3%	18	16,4%	34	30,9%	47	42,7%
Cep telefonlarıyla oy kullanmak olanaklı olursa seçimlere katılım daha yüksek olur.	6	5,5%	20	18,2%	20	18,2%	45	40,9%	19	17,3%
Kullanılacak olan oyun gizli kalacağına inanmadığım için cep telefonu ile oy kullanmayı uygun görmüyorum.	6	5,5%	15	13,8%	16	14,7%	25	22,9%	47	43,1%
Güvenlik açısından (virüs, hacker vb. nedenlerle) cep telefonlarıyla oy kullanmak uygun değildir.	6	5,5%	16	14,5%	11	10,0%	33	30,0%	44	40,0%
Kullanılan teknoloji ne olursa olsun, duygusal olarak kağıdın üzerine mühür basmanın yerini tutamaz.	15	13,8 %	32	29,4%	20	18,3%	26	23,9%	16	14,7%
Zaman ve seçim masraflarından önemli bir tasarruf sağlayacağı için cep telefonu ile oy vermeyi tercih ederim.	11	10,0 %	31	28,2%	23	20,9%	26	23,6%	19	17,3%
Cep telefonu ile oy kullanmak olanaklı olursa, kısa mesajla oy kullanmak için makul	25	22,7 %	34	30,9%	17	15,5%	24	21,8%	10	9,1%

bir ücret ödemeyi kabul ederim.											
Cep telefonuyla oy kullanmak olanaklı olursa, bu işlemin maliyetinin tamamının devlet tarafından karşılanması gerekir.	4	3,7%	5	4,6%	26	23,9%	43	39,4%	31	28,4%	
Cep telefonu operatörlerinin kullanılan oylara müdahale edebilme olanakları olduğu için cep telefonuyla oy verme sakıncalı bir yöntemdir.	4	3,7%	13	11,9%	12	11,0%	33	30,3%	47	43,1%	
Seçim hilelerinin engellenmesinde cep telefonuyla oy kullanma, geleneksel oy kullanma yöntemlerine göre daha üstündür.	29	26,4%	30	27,3%	28	25,5%	17	15,5%	6	5,5%	
Kullanılan oylar bir şey değiştirmeyeceği için cep telefonuyla da olsa oy kullanmayı düşünmüyorum.	36	33,0%	36	33,0%	23	21,1%	6	5,5%	8	7,3%	

Analizin ikinci aşamasında cep telefonuyla oy verme ile ilgili on dört ifadeye verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken her bir soruya verilen cevapların puanları toplamı ve ortalama değerleri kullanılmıştır.

Tablo 3 Ankette Yer Alan İfadelere Verilen Cevapların Tanımlayıcı İstatistik Bilgileri

	N	Toplam	Ortalama
Seçmenlerin tamamen dış etkilere açık olması nedeniyle cep telefonuyla oy kullanılması uygun değildir.	110	444	4,04
Cep telefonu operatörlerinin kullanılan oylara müdahale edebilme olanakları olduğu için cep telefonuyla oy verme sakıncalı bir yöntemdir.	109	433	3,97
Güvenlik açısından (virüs, hacker vb. nedenlerle) cep telefonlarıyla oy kullanmak uygun değildir.	110	423	3,85
Kullanılacak olan oyun gizli kalacağına inanamadığım için cep telefonuyla oy kullanmayı uygun görmüyorum.	109	419	3,84
Cep telefonuyla oy kullanmak olanaklı olursa, bu işlemin maliyetinin tamamının devlet tarafından karşılanması gerekir.	109	419	3,84
Cep telefonlarıyla oy kullanmak olanaklı olursa seçimlere katılım daha yüksek olur.	110	381	3,46

Kullanılan teknoloji ne olursa olsun, duygusal olarak kağıdın üzerine mühür basmanın yerini tutamaz.	109	323	2,96
Cep telefonu ulusal ve yerel seçimlerde oy vermek için kullanılabilir.	110	294	2,67
Cep telefonu ile oy kullanmak olanaklı olursa, kısa mesajla oy kullanmak için makul bir ücret ödemeyi kabul ederim.	110	290	2,64
Seçim hilelerinin engellenmesinde cep telefonu ile oy kullanma, geleneksel oy kullanma yöntemlerine göre daha üstündür.	110	271	2,46
Kullanılan oylar bir şey değiştirmeyeceği için cep telefonu ile da olsa oy kullanmayı düşünmüyorum.	109	241	2,21
Türkiye'de cep telefonu yoluyla oy kullanılabilmesi için gerekli teknolojik altyapı bulunmaktadır.	110	235	2,14
Türkiye'de toplum cep telefonu yoluyla oy kullanmaya hazırdır.	110	205	1,86

Tablo 3'ten izlenebileceği gibi, cevaplar arasında en yüksek toplam puana sahip ve ortanca değeri üçün üzerinde olan altı ifadenin dördü olumsuz ifadelerdir. En yüksek ikinci puana sahip olan ifadenin operatörlerle ilgili olması da ilginçtir. Katılımcılar cep telefonlarını sıklıkla kullanmalarına rağmen, bu hizmeti sağladıkları şirketlerin kişisel oy bilgilerini gizli tutacaklarına güvenmemektedirler¹¹.

Bu iki ifadenin genç seçmenlerin en temel kaygıları olduğu varsayıldığında, gençlerin cep telefonu teknolojilerinden çok topluma ve şirketlere karşı güvensiz oldukları düşünülebilir.

Analizin son aşamasında, bağımsız değişken olarak kabul edilen yaş, cinsiyet, gelir durumu, daha önce oy kullanma ve kısa mesaj kullanma sıklığı değişkenleriyle, sorulan sorulara verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ölçmek için parametrik olmayan ilgileşim testi yapılmıştır. İşlem sonucunda, belirlenen bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında güçlü bir ilişki (0,01 düzeyinde) bulunamamıştır. Ankete katılan grubun söz konusu değişkenler açısından homojen sayılabilecek olduğu düşünüldüğünde, bir ilişki bulunamaması doğal olarak karşılanabilir. Diğer yandan, kısa mesaj kullanma sıklığıyla (ankete katılanların %49,5'i günde 10 ve daha fazla kısa mesaj gönderdiklerini belirtmişlerdir) mobil oy kullanmaya karşı tutumlar arasında da önemli bir korelasyon olmaması, genç seçmenlerin kısa mesaj teknolojilerine verdikleri anlamla açıklanabilir. Genç seçmenler kısa mesajları eğlence, aile ve arkadaşlarla iletişim amaçlarıyla sıklıkla kullanmakla birlikte, siyasal kullanım söz konusu olduğunda teknolojiye olan alışkanlıklarından farklı bir tutum sergilemektedir. Bu değişkenlerin etkilerini araştırmak için, anketin daha heterojen bir gruba yapılması önerilebilir.

¹¹ Mobil oylama konusundaki güvensizliğin yüksek oluşunun, olgunlaşmamış bir uygulamanın "güven saldırıları"na açık olacağını gösterdiği ileri sürülebilir. Seçmenler böyle bir yöntemle yapılacak seçimin sonuçlarına da güvenmeyeceklerdir.

SONUÇ

Kuşkusuz burada sonuçları sunulan anket çalışması, genellemeler yapma imkânı sağlamamaktadır ve en iyi ihtimalle küçük bir katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Türkiye’de bilişim teknolojilerinin siyasal alanda kullanımı gün geçtikçe hızla artmasına rağmen, elektronik oylama veya mobil oylama gibi önemli gelişmeler kaydedilen alanlarda büyük bir eksikliğin olduğu görülmektedir. Vatandaşların yeni katılım biçimleri ve araçlarına yönelik tutumlarını araştırmaya yönelik resmi kurumlar (Yüksek Seçim Kurulu) ve akademisyenler tarafından geniş kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Burada sonuçları genel olarak değerlendirilen anket çalışması, cep telefonu teknolojisine alışık, lisans eğitimi alan genç seçmenlerin dahi mobil demokrasinin bir adımı olan mobil oylamaya karşı olumsuz bir yaklaşımı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Türkiye’de alternatif oy kullanma yöntemlerinin kullanılabilmesi için uzun dönemli bir yaklaşımın benimsenmesi ve öncelikle güven sorunlarının çözülmesi gerektiği söylenebilir. Diğer yandan özellikle dezavantajlı bireyler için pilot uygulamaların en kısa sürede başlatılmasının, önemli bir seçmen kitlesinin siyasal katılımını kolaylaştırabileceği düşünülebilir.

Genç bir teknoloji olarak mobil iletişim araçlarının siyasal önemi, gerçekleştirilmiş başarılarından çok sahip olduğu potansiyelle değerlendirilmelidir. Mobil demokrasi uygulamalarının karşılaştıkları sosyal, yasal ve teknik sorunlar aşılabilecek nitelikte olmakla birlikte, yöneten ve yönetilenlerin mobil demokrasinin geliştirilmesi yönünde sergileyecekleri iradenin belirleyici olacağı söylenebilir. Demokrasinin izleyeceği yola ilişkin tutumların ve siyasal kültürlerin daha kapsayıcı bir demokrasi anlayışına yönelmesinin, mobil demokrasinin geleceği açısından yaşamsal öneme sahip olduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle mobil demokrasinin gelişebilmesi için teknolojik altyapı etkinliklerine paralel olarak toplumun mobil teknolojiler bağlamındaki siyasal tutumlarına yönelik çalışmaların yapılması zorunludur. Mobil demokrasinin yalnızca var olan temsili demokrasi süreçlerini kolaylaştıran teknolojik bir yenilik olmayıp, halkçı bir demokrasinin önemli bir aracı olarak yorumlanması atılması gereken ilk adım olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Bensghir, T. K. (1996), *Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim*, Ankara: TODAİE.
- Boon, M., Curtice, J. ve Martin, S. (2007), “Local Elections Pilot Schemes 2007” (The Electoral Commission için hazırlanan araştırma raporu), www.electoralcommission.org.uk.
- Brücher H. ve Baumberger, P. (2003), “Using Mobile Technology to Support eDemocracy”, *hicss.pp.144b*, 36th Annual Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS'03) - Track 5.
- Castells, M. (2006), *Mobile Communication and Society: A Global Perspective*, Cambridge: MIT Press.

- Dahrendorf, R. (1996), "Mediocre Élites Elected by Mediocre Peoples", ed. Jack Hayward, *Elitism, Populism, and European Politics*, Oxford: Clarendon Press, (1-9).
- Dale, A. ve Strauss, A. (2007), "Text Messaging as a Youth Mobilization Tool: An Experiment with a Post-Treatment Survey", *American Political Science Association (Chicago, 2007) yıllık toplantısı için hazırlanan makale*.
- Geser, H. (2004), "Towards a Sociology of the Mobile Phone", ed. *Sociology in Switzerland: Sociology of the Mobile Phone*, Online Publications. Zuerich, May 2004 (Release 3.0), http://socio.ch/mobile/t_geser1.pdf , erişim tarihi 15.02.2009.
- Gray, M. ve Caul, M. (2000), "Declining Voter Turnout in Advanced Industrial Democracies, 1950 to 1997", *Comparative Political Studies*, Vol. 33, No. 9, 1091-1122
- Hermanns, H. (2008), "Mobile Democracy: Mobile Phones as Democratic Tools"; *Politics*, 2008 VOL 28(2), 74–82.
- Jones, N (2002), "SMS Voting Is a First Step Toward Mobile Democracy", *Research Note*, Gartner.
- Karacı, Ş. M. (2008), "Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme", *Akdeniz İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 16, 40-64.
- Katz R. S. ve Mair, P. (1995), "Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party", *Party Politics*, vol:1, no:1, 5-28.
- Kusçu, İ. ve Kuşçu, M. H. (2004), "From E-Government to M-Government: Facing the Inevitable?", http://www.mgovernment.org/resurces/mgovlab_ikhk.pdf
- Local Governments Association (LGA) (2002), *The Implementation of Electronic Voting in UK (research summary)*, LGA Publications, London, www.electoralcommission.org.uk
- Mair, P. ve Van Biezen, I. (2001), "Party Membership in Twenty European Democracies 1980-2000", *Party Politics*, vol:7, no:1, 5-21.
- MORI (2003), *Public Opinion and the 2003 Electoral Pilot Schemes (Research Study for The Electoral Commission)*, www.electoralcommission.org.
- Nyiri, K. (2005), "The Mobile phone in 2005: Where Are We Now?", *Seeing, Understanding, Learning in the Mobile Age Konferansı Açılış Konuşması*, 28-30 Nisan 2005, Budapeşte, <http://www.fil.hu/mobil/2005/>, erişim tarihi 15.02.2009.
- Osborne, D. ve Gaebler, T. (1993), *Reinventing Government*, New York: Plume.
- Prete, M. I. (2007), "M-politics: Credibility and Effectiveness of Mobile Political Communications", *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, vlm.: 16, 48–56.
- Putnam, R. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon & Schuster.
- Sadioğlu, U. ve Yıldız, M. (2007), "Kamu Yönetimi ile Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Bir Bibliyografik Analiz", *H.Ü. İİBF Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2, 323-365.
- Sağır, M. Ö. ve Karkın, N. (2005), "Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar", *Akdeniz İİBF Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, 1-25.

H. S. Akıllı/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
4(2014) 22-37
H. S. Akıllı/ Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2014) 22-37

- Scarrow, E. S. (2003), "Making Elections More Direct? Reducing the Role of Parties in Elections", ed. Bruce Cain, Russel J. Dalton, E. Susan Scarrow, *Democracy Transformed?*, London : Oxford University Press, 44-58.
- Scarrow, E. S., Cain, B. ve Dalton, R. J (2003), "New Forms of Democracy? Reform and Transformation of Democratic Institutions", ed. Bruce Cain, Russel J. Dalton, E. Susan Scarrow, *Democracy Transformed?*, London : Oxford University Press, 1-20.
- Srivastava, L. (2005), "Dissemination and Acquisition of Knowledge in the Mobile Age", *Seeing, Understanding, Learning in the Mobile Age Konferansı Açılış Konuşması*, 28-30 Nisan 2005, Budapeşte, <http://www.fil.hu/mobil/2005/>, erişim tarihi 15.02.2009.
- Suárez, S. L.(2006), "Mobile Democracy: Text Messages, Voter Turnout And The 2004 Spanish General Election", *Representation*, 42:2,117-128.
- Yıldız, M. (2006), "Kamu Siyasaları Açısından Cep Telefonu Teknolojisi ve Mobil Devlet", *H.Ü. İİBF Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, syf.: 241-263.
- Zakaria, F. (2007), *Özgürlüğün Geleceği: Yurtta ve Dünyada İliberal Demokrasi* (çeviren: Meral Öztoprak Sağır, H. Serkan Akıllı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- www.textually.org
www.ozida.gov.tr
www.tuik.gov.tr
www.shcek.gov.tr